

Ingång till handelsregistren

Fotograf Rolf Boström/Landsarkivet i Härnösand

Riksarkivet

Landsarkivet i Härnösand

Handelsregistret

är ett register över alla enskilda näringsidkare, handelsbolag, kommanditbolag samt ekonomiska och ideella föreningar som idkade näring. Alla som startade en firma var tvungna att anmäla detta till myndigheterna som registrerade uppgifterna om firman i handelsregistret.

Handelsregistret infördes genom en lag år 1888 och fördes av magistraten i städerna och av länsstyrelsen för landsbygden. År 1964 upphörde emellertid magistraten och länsstyrelsen tog över funktionen för hela länet. Detta lagstodgades genom en ny handelsregisterlag år 1974. I samband med detta fördes även handelsregistren från städerna över till länsstyrelsernas arkiv.

En ny förändring i förändret av handelsregistret kom i och med en lagförändring 1992 som innebar att funktionen att föra handelsregister övertogs av Patent- och Registreringsverket (PRV) i Sundsvall. Sedan en ombildning år 2004 är det Bolagsverket som har uppgiften att registrera firmor. Handelsregistren hos länsstyrelsen upphörde i och med utgången av 1994.

Fotografiet från Greens affär är ur Stadskamreren Hjalmar Falks, Jukkasjärvi sn, samling.

Att söka i handelsregistret

I handelsregistret ska alla handelsbolag från 1888 och framåt finnas registrerade. Här finns uppgifter om firmans namn, firmainnehavare, huvudsaklig sysselsättning samt datum då firman registrerades. Vid varje förändring i firman anmäldes detta till myndigheten som förde in de nya uppgifterna i registret, vilket resulterade i en ny rad i handelsregistret.

Enklaste sättet att hitta en firma är att gå via de sökregister som finns till handelsregistret, och som är ordnade alfabetiskt efter firmanamn. Handelsregistret har nämligen förts i kronologisk ordning och blir därmed svårt att hitta i utan det tillhörande registret. Det finns däremot ingen sökingång till firmainnehavare, de finns registrerade i handelsregistret men inga sökregister har gjorts över dem.

Utöver själva handelsregistren finns anmälningarna till registret bevarade i arkiven och kan användas som ett komplement till handelsregistret.

Handelsregister i landsarkivets distrikt och huvudsaklig tidsperiod (övriga orter ingår i landsbygden):

Gävleborgs landsbygd 1888-1953

Västernorrlands landsbygd 1888-1974

Härnösand 1888-1964

Kramfors 1947-1974

Sollefteå 1917-1967

Sundsvall 1888-1964

Örnsköldsvik 1888-1964

Västerbottens landsbygd 1888-1974

Lycksele 1946-1964

Skellefteå 1888-1951

Umeå 1888-1971

Norrbottens landsbygd 1888-1971

Boden 1919-1973

Haparanda 1888-1964

Kiruna 1888-1971

Luleå 1888-1964

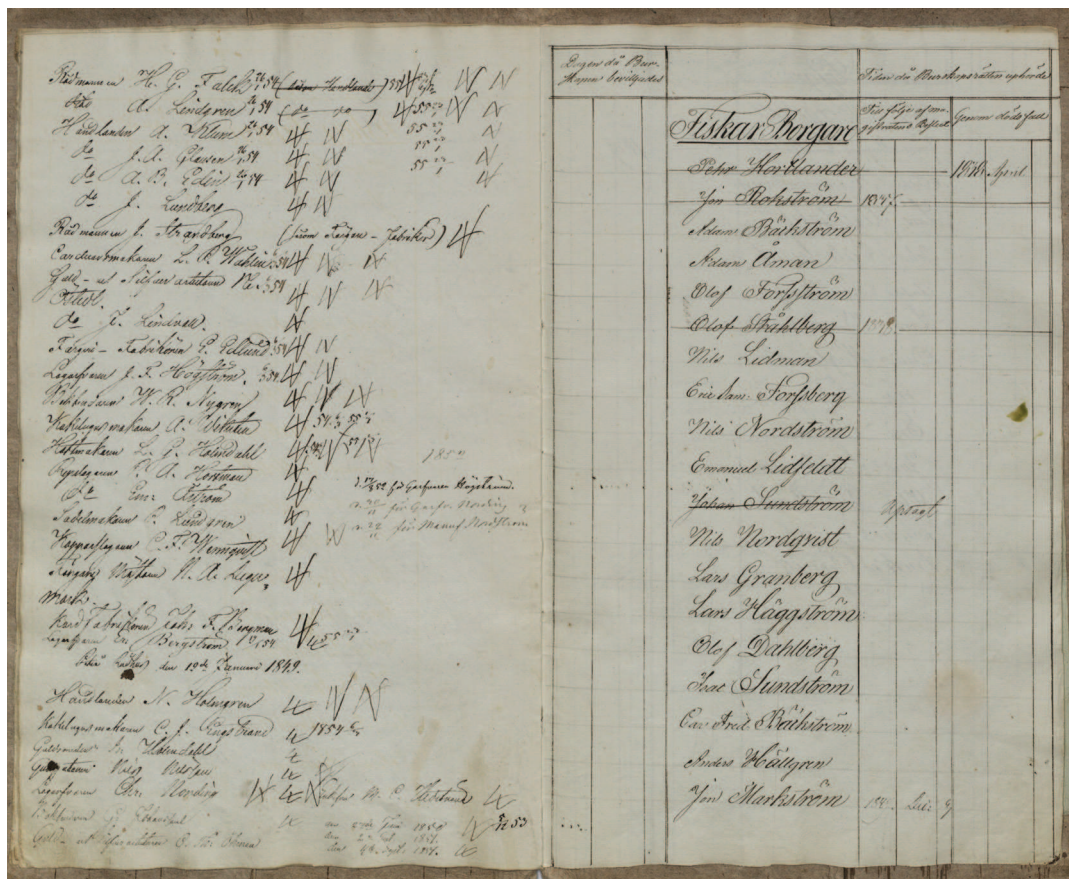
Piteå 1888-1964

Västernorrlands handelsregister har skannats och finns tillgängligt via Riksarkivets söksida, <http://sok.riksarkivet.se/svar-digitala-forskarsalen>.

Skräväsendet och burskap

Handel bedrevs från medeltiden och framåt i princip bara i städerna i Sverige och reglerades där genom skråtvång och burskap. Sedan 1300-talet var man tvungen att erhålla burskap i en stad för att få utöva en näring där. Burskapet beviljades genom att stadens magistrat utfärdade burbrev. För att få detta måste hantverkare och handlare avlägga prov på yrkesskicklighet. I och med att burskap beviljats blev man antagen som borgare i staden.

Man kan finna handlingar angående borgare och burskap i städernas rådhusrätters och magistraters arkiv. Det är främst burskapsmatriklar, borgarelängder och någon burbrevbok. I vissa fall är långa tidsintervaller representerade i materialet, som i exempelvis Härnösands stads borgarelängd som sträcker sig från 1657 till 1874, medan det i andra fall bara finns material bevarat för några enstaka år.

Burskapsmatrikel ur Piteå stad. Rådhusrättens och magistratens arkiv.

Aktiebolag

Handelsregistret skulle enligt lag föras för både handelsbolag och aktiebolag i två parallella register av magistrat och länsstyrelse. Detta upphörde emellertid att gälla genom lagen om aktiebolag 1895 och kungörelsen om aktiebolagsregistrets förande som trädde i kraft år 1897. Registreringen av aktiebolag lades då över på patent- och registreringsverket. PRV:s arkiv finns, fram till ca 1960, tillgängliga på Riksarkivet Marieberg i Stockholm.

Blad 10103			Nylander & Lethmans Säg & Pjyleri					
N:o	D a g. d ä			Anmälan innehåll	Firmans innehavare	Prokurist och anteckningar enligt 15 § firmalagen samt om inskränkning i bolagsmännens befogenhet att teckna firmen	Anmärkningar	Aktens nr
	anmälan in- tagits i registret	kungörelserna blivit införda i	orts- tidningen					
1.	1878 den 4 okt.	Oktober 10.	Oktober 19.	Erik Jonas Hugo Nylander och Erik Emanuel Lethman äro i bolag inom Nora socken itta handels- rörelse under firma Nylander & Lethmans Säg & Pjyleri. Firmans Lethmans är bolagsmännen var för sig. Firmans postadress: Landä- viken.	Erik Jonas Hugo Nylander och Erik Emanuel Lethman.	Firmans Lethmans är bolagsmännen var för sig.	Anmälan åtföljd av äldersbevis ävenson av konkursbevis och myndighetsbevis på sätt i 10 § av förgl. förordningen den 18 juni 1864 ang. utvid- gadt näringslivet äga.	288 1878
2.	1876 den 5 dec.	Dec. 9.	Dec. 18.	Rörelsen har numera upplösts.				331 1876

Handelsregister för enskilda näringsidkare och handelsbolag för landsbygden i Västernorrlands län. Ur Västernorrlands läns landskansli. Avdelningens för handels-, förenings- och försäkringsärenden arkiv.

Näringsfrihet och näringsregistret

Skråtvånget avskaffades år 1846 genom utfärdandet av en fabriks- och hantverksordning samt en handelsordning. År 1864 utökades friheten med införandet av näringsfrihet, vilket i princip innebar att varje medborgare skulle få utöva vilket näringsfång som helst. I samband med detta kom en förordning som gjorde gällande att alla som ville idka handel eller hantverk skulle anmäla detta till antingen magistraten i staden eller länsstyrelsen på landsbygden. Resultatet av dessa anmälningar blev ett register som kallas näringsregister eller förteckning över näringsidkare eller liknande. Näringsregistren är förda över personer som ska idka handel till skillnad från de senare handelsregistren som registrerar firman. Näringsregistren liknar på det sättet mer de föregående borgarelängderna och kan ses som en övergång mellan dessa och handelsregistret.

Näringsregistren finns inte representerade i alla städer eller länsstyrelser, men vissa finns bevarade. De finns från och med 1864 och har fortsatt att föras parallellt med handelsregistret, i vissa fall ända in på 1970-talet.

M. 25. bel. d. 27/4-64/105

BILCENTRUM
S. O. GUSTAFSSON
Adresserad butik för
MERCEDES-BENZ
DKW - SIMCA
person- och lättbil
Reservdelar och tillbehör
Färd- och vägar
NYGATAN 25 UMEÅ
TELEFON 18762 VA
FLYGAVDELNING
Skol-, gods- och taxifyg
Flygskolor: Tel. 23394
POSTGIRO 296157
BANKGIRO 75-9956

UMEÅ den

Handlevens i Umeå
Handelsregistret
nr. 35/1964
tid 2660
nr. 28 IV 1964

Härmed får undertecknad till handelsregistret i Umeå anmäla, att rörelse kommer att bedrivas under firma:
UME-FLYG S.O. Gustafsson. Firmans adress blir: UME-FLYG S.O. Gustafsson, Nygatan 25, Umeå.

Umeå den 27 april 1964
Sven Olof Gustafsson
/S.O. Gustafsson/
Ume-Flyg S.O. Gustafsson

Firmateckning: UME-FLYG S.O. Gustafsson

Att Sven Olof Gustafsson egenhändigt undertecknat ovanstående ansökan, bevitnas härmed:

[Signature] *[Signature]*

SG/IB
Bil. Åldersbetyg

Anmälan till handelsregistret, ur Länsstyrelsen i Västerbottens län. Allmänna sektionens arkiv.

Lagar och förordningar:

SFS 1864:41 "Kongl. Maj:ts Nådige Förordning angående utvidgad näringsfrihet"

SFS 1887:42 "Lag, angående handelsregister, firma och prokura"

SFS 1887:79 "Kongl. Maj:ts Nådiga Kungörelse om handelsregistrets förande, m.m."

SFS 1896:21 "Kongl. Maj:ts Nådiga Kungörelse om aktiebolagsregistrets förande, m.m."

SFS 1974:157 Handelsregisterlagen

SFS 1974:188 Kongl. Maj:ts handelsregisterkungörelse

SFS 1992:1448 Lag om ändring i handelsregisterlagen

Litteraturtips:

Losman, Beata, Svensk författningshistorik, kapitel 17 om handel (publicerad på NAD, <http://xml.ra.se/Forvaltningshistorik/>)

Norborg, Lars-Arne, Sveriges historia under 1800- och 1900-talen (2000)

Magnusson, Lars, Sveriges ekonomiska historia (1999)

Samling av anmälningar till handelsregistret, tryckt i Stockholm av PRV (finns från år 1888 till 2000-talet under något olika titlar)

